

Árkiivaššennr. 25/5910

Ášši

027/25

Gos

Sámediggeráđđi – dievasčoahkkinnáššit

Áššeovddideapmi

Sámediggi buktá jahkásaš cealkámuša boazodoallošiehtadussii. Cealkámuš lea golmma oasis, mas vuosttaš oasis čilge boazodoalu ekonomalaš ja dollui guoskevaš dili, nubbi oasis válddaha diimmáža šiehtadusa ja goalmát oasis leat Sámedikki vuoruheamit.

Boazodoallošiehtadallamat leat guovtti beali gaskkas, mas Norgga boazosápmelaččaid riikasearvi (NBR) ovddasta boazodoalloealáhusa. Sámediggi sáhttá boazodoalu váldošiehtadusa § 4 bokte buktit cealkámušaid boazodoallošiehtadussii ovdalgo Stuoradiggi meannuda jahkásaš stuoradiggeproposišuvnna boazodoallošiehtadusa birra.

Boazodoallošiehtadus lea, ovttaš boazodoallolágain, váldo bargoneavvu ollašuttit boazodoallopoltihkalaš mihtuid. Dievasčoahkkin mearrida Sámedikki cealkámuša ja sádde dan Eanadoallo- ja biebmodepartementii. Sámediggi searvá stáhta delegašuvnnas dárkkodeaddjin šiehtadallamiin, ja dat mearkkaša ahte Sámedikki ovddasteaddji čuovvu daid siskkálidas šiehtadallančoahkkimiid stáhta bealis.

Árvvoštallan

Juolludusat boazodoallošiehtadusa bokte lea hirbmat dehálaččat boazodoalu ovdáneapmái ja ekonomalaš gaskaoamit mearkkašit ollu orohagaide, siiddaide, siidaossejodiheddjiide ja boazodoallobearrašiid. Vuoruheamit maid Sámedikki mielas lea dárbu ovddidit leat Sámedikki 2016 boazodoalloedáhusa, ovdeš dievasčoahkkinmearrádusaid ja boazodoalloealáhusa dálá dili ja hástalusaid vuodul.

Boazodoallošiehtadus lea maŋemus jagiid eanet deattuhan ealáhusa, ja gaskaoamit leat heivehuvvon boazodolliide geain boazodoallu lea váldobargun. Sámediggi lea álgoálgu rájes leamaš mielas ovdáneapmái mii doarju ealáhusbeali, muhto lea deattuhan ahte dat ii ábut čuohtat ealáhusa kultuvrralaš beallái.

Álggahus

Sámedikkis lea, sámiid álbmotválljen orgánan, ovddasvástádus sihkkarastitsámi guovlluid servodatovdáneami, maiddá boazodoalu beroštumiid ja ovdánanvejolašvuođaid dihte. Dan galggašii dasto čalmmustahttit eanet váikkuheamiin daid rámmaeavttuid bokte maid stáhta fállá boazodoalloealáhussii.

Duohtavuodá- ja soabadankommišuvnna raporta muitala sámi ealáhussaid ovdáneami birra ja movt dáruiduhttin lea čuohtan negatiivvalaččat sámi ealáhussaide ja eallinvuohká. Dáruiduhttima dihte eai leat sámi ealáhussain leamaš seamma vejolašvuođat ovdánit go muđui Norgga ealáhussain. Dáruiduhttima dihte leat maiddá ovttaskasolbmot sámi servodagas massán gullevašvuođa sámi ealáhussaide, ja nu maiddá dehálaš oasi iežaset kultuvrras. Muhtin sápmelaččat leat ovdamearkka dihte massán mearkkaset ja rievttiset bargat bohccuiguin stáhta politihka, muddemiid dahje rádjegiddemiid ja areálamassima geažil. Sámi ealáhusdoaimmaheapmi lea dehálaš sámi giela ja kultuvrra

seailuheapmái. Ealáhusat, dahje eallinvuohki, leat maiddá dehálaččat árbevirolaš máhtu seailuheapmái ja olbmuid čanastahkii árbevirolaš sámi guovlluide.

Sámediggi lea iežas boazodoalloediháhusas ráhkadan ángiruššansurggiid, mihttomeriid ja strategiiid boazodoallopolitihkkii. Danne galgá Sámediggi dán jagáš cealkámušas boazodoallošiehtadussii válljet fáttáid maid oaivvilda šiehtadusbeliid galgat erenoamážit deattuhit.

Ovddit jagiid leat cealkámušaid lassin boazodoallošiehtadussii, maiddá adresseren boazodoallopolitihkalaš áššiid mat eai gula šiehtadusšiehtadallamiidda. Čujuhuvvo Sámediggediedihussii boazodoalu birra go lea sáhka áššiin mat eai gula šiehtadallamiidda.

Šiehtadus galgá ráddádallojuvvot Sámedikkiin daningo šiehtadus lea relevánta ja deatalaš boazodoalloeláhusii.

1. Oassi: Boazodoalu ekonomalaš ja dollui guoskevaš dili.

Sámi boazodoallu doaimmahuvvo sullii 40 % Norgga eanaareálain ja boazodoalloguovllut leat Finnmárkkus davvin gitta Engerdal rádjái lullin Hedmárkkus. Doaimmahuvvo maiddá sámi boazodoallu Trollheimenis erenoamáš rievttálaš vuoduin. Sámi boazodoalus leat sullii 3000 olbmo ja 205 000 bohcco, ja birrasiid 2200 dain olbmui leat Finnmárkkus, mii lea stuorámuš boazodoallofylka.

Buvttadanvuđot sisabođut lassánedje 228,8 miljoynna ruvnnus jagis 2022 gitta 234,4 miljoynna ruvdnui jagis 2023 (+5,6 miljoynna). Biergovuovdinsisabođut lassánedje 17,7 miljoynnain.

Ollislaš sisabođut ledje oktiibuot 504 miljoynna ruvnno jagis 2022, ja jagis 2023 dat ledje 484,3 miljoynna. Dat mearkkaša ollislaš sisabođut unno 19,9 miljoynna ruvnnuin 2022 rájes 2023 rádjái. Ollislaš sisabođut unno vuosttažettiin daningo ledje unnit doarjagat jagis 2023 (eai lean liigemávssut nugo jagis 2022, stuora máksámušat guohtunroasu geažil, ja daningo lassiealáhusabođut eai leat šat mielde 2023 rehketdoalus. Buvttadanvuđot sisabođut (earenoamážit biergovuovdinsisabođut) lassánedje veaháš, muhto dát eai buhtten doarjagiid unnuma ja rievdaduvvon rehketdoallofievrredeami.

Eanet dieduid ekonomalaš dili birra gávdná boazodoalloeláhusa ollislaš rehketdoalus. Rehketdoalus leat ollislaš sisabođut, golut ja olles Norgga boazodoalloeláhusa bohtosat. 2024 rehketdoallologut ilbmet 2025 juovlamánus, go boazodoalloeláhusa ollislaš rehketdoallu, 2023 rehketdoallu ja 2024 bušeahtta gárvánit.

2. Oassi: 2025/2026 Boazodoallošiehtadusa geahčadeapmi

Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvi (NBR) gáibádusa ekonomalaš rámma boazodoallojahká 2025/2026 lei 304,8 miljoynna ruvnno, mii lei 79,8 miljoynna eanet go ovddit šiehtadusas. Loahpalaš šiehtadusa ollislaš rámma šattai 250 miljoynna ruvnno, mii lea 25 miljoynna ruvnno, dahje 11,1 %, eanet go ovddit šiehtadusas.

Šiehtadusa vuoruhuvvon doaimmat leat njuolggodoarjja, boazodoalu areálaid fuolaheapmi, ráddedaddin boazodollui ja dálkkádatheiveheapmi ja gearggusvuohta. Váldovuoruheamit nannejit boazodolliid rámmaeavttuid geain lea boazodoallu váldobargun.

Njuolggodoarjagat lassánedje 14,9 miljoynna ruvnnuin. Dát galgá lasihit buvttadeami ja njuovvama bohccuin, orohatdoarjaga nannen galgá láhčit dili nu ahte orohagaid gearggusvuođafoandda sáhtta deavdit ja álggahuvvui ortnet mii buhte geaidnogeavahandivada bensiinnas 4,5 miljoynna ruvdnosaš rámmain. Dán doarjagii lea buvttadeapmi vuodđun, ja mearriduvvo juohke siidaoasi njuovvanintervállas mielde. Buhtadusa ásaheapmi geaidnogeavahandivada geažil ollašuhtta mángga jagáš gáibádusa ealáhusas.

Dán šiehtadusas nannejuvvo boazodoalu rávvenbálvalus, vai sáhtta bargat earret eará areálaášiiguin doppe gos lea stuorát dárbu bagadallamii. Dasa lassin nanne šiehtadus riidoeastadeaddji doaimmaid ortnega, mii lea deatalaš váikkuhangaskaopmi láhčimis ovtaseallima gaskal boazodoalu ja eanadoalu.

Rávven ja bagadeapmi boazodoalus galgá váikkuhit lokteme orohagaid gelbbolašvuođa ja kapasitehta.

Šiehtadallanbealit leat deattuhan vuoruhit guovddáš gearggusvuođafoandda huksema vai nagodit dustet boahhteáiggii guohtonroasuid.

Sámedikki cealkámuš boazodoallošiehtadussii 2025/2026 čoahkkáigessojuvvui 5 váldovuoruheapmái mas leat 23 vuollečuoggá. Sohppojuvvon boazodoallošiehtadusas miedihuvvojedje guhtta vuollečuoggá Sámedikki 23 vuollečuoggás. 9 čuoggá miedihuvvojedje belohahkii ja 8 čuoggá hilgojuvvjedje. Dat čuoggát Sámedikki cealkámušas mat miedihuvvojedje gullet deatalaš osiide boazodoallošiehtadusas. Dás sáhttit namuhit ahte stuorát rámma roassogearggusvuođafondii lea hui deatalaš, erenoamážit go váldá vuhtii ahte ealáhus dávjjibut gillá guohtonroasuid ja ahte dat dávjjibut čuožžilit dálkkádatrievdamiid geažil. Eará váikkuhangaskaomiin sáhtta namuhit ahte

gollogeahpideaddji- ja njuolggodoarjagat ealáhussii lassánit.

1.Tabealla: Bajilgovva boazodoalu rámmain ja vuoruhemiin maŋemus 6 jagi

Šiehtadusáigodat	Rámmea	Šiehtadusa váldovuoruheamit
2025/2026	250 miljovna	Njuolggodoarjja, boazodoalu areálaid áimmahuššan, ráddeaddin boazodollui ja dálkkádatheiveheapmi ja gearggusvuohta.
2024/2025	225 miljovna	Njuolggodoarjja, boazodoalu areálaid áimmahuššan, dálkkádatheiveheapmi ja gearggusvuohta. Váldovuoruheamit nannejit boazodolliid rámmaeavttuid geain lea boazodoallu váldobargun.
2023/2024	200 miljovna	Njuolggodoarjagat, buvttadanvuoitu, miessenjuovvandoarjja, orohatdoarjja, doaibmadoarjja nissoniidda geain lea siidaoassi, boazodoalu areálaid áimmahuššan, dálkkádatheiveheapmi ja gearggusvuohta, ja lassiealáhusat ja gearggusvuoðafoanda.
2022/2023	180 miljovna	Njuolggodoarjja, boazodoalu areálaid áimmahuššan, dálkkádatheiveheapmi ja gearggusvuohta, rekrutteren ja infrastruktuvra.
2021/2022	164,5 miljovna	Boazodoalu areálaid áimmahuššan, heahtegearggusvuohta, doaibmabijut Norgga boazodolliide geat eai sáhte geavahit iežaset guohtuneatnamiid Ruota bealde. Njuolggodoarjagiid ja Boazodoalu ovdánahttinfoandda friddja ruđa nannen.
2020/2021	149,5 miljovna	Nannet heahtegearggusvuoðafoandda, riidoeastadeaddji doaimmat, eanadoalu ja boazodoalu stuorruma ja árvoháhkama ovddidanprográmma, fágareiveortnet ja oahpahallisajit, Márkanlávdegotti bargu, bohccuid fievrrideapmi ja suvdin, oahppo- ja fuolahusvuđot bálvalusat.

Čujuhuvvo NBR gáibádussii stáhtii ja Boazodoallošiehtadussii 2025/2026 jus háliida eanet dieduid dálá šiehtadusa birra.

Sámediggerádi mearrádus árvalus

Sámedikki mielas galgá Boazodoallošiehtadus 2025/2026 vuoruhit čuovvovaš doaimmaid:

- Dálkkádat, gearggusvuohta ja innovašuvdna
- Sihkkarastit boazodoalu areálaid
- Gelbbolašvuođalokten ja rávven
- Njuolggodoarjja

Dálkkádat, gearggusvuohta ja innovašuvdna

Boazodoalus lea guhkes historjá árttalaš guovllus eallinvuohkin ja ealáhussan, ja vuodđun dasa lea ahte eallu guohtu meahcis birra jagi. Boazodoallu lea guhkit áiggi čájehan ahte nagoda heivehit iežas ja dustet eahpediehttevašvuođaid mat meahcis leat. Dat lea eahpesihkarvuođafáktor mii boazodolliide lea lunddolaš ja maid sii hálldašit buriin máhtuin bohcco luonddu ja eatnamiid birra, máhttu mii buolvvaid čađa lea háhkkojuvvon.

Boazodoallu lea árvideames dat ealáhus nannámis masa boahhteáiggi dálkkádatrievdamat eanemusat njuolga váikkuhit. Árbevirolaš doaibmavuohki, mii áiggiid čađa lea heivehan dálkkádatlaš dilálašvuoðaide, sáhtta hástaluvvot. Lea earret eará vurdojuvvon ahte lassánit sihke dovddus ja odđa parasihitat ja vigit (Sámediggediedáhus boazodoalu birra, 2016).

Dutkan čájeha ahte dálkkádat rievda jođáneappot davvin, ja dan dihte šaddet meahcceealáhusat, nugo boazodoallu, heivehit iežaset ollu johtileappot go maid dán rádjái leat dahkan. Dálkkiid ja dálkkádagaid rievdan dagaha

gáibideaddji dili bohccuide ja buktá ollu liigebarggu boazodolliide. Dat buktá stuora hástalusaid boazodollui doalu dáfus ja hástalusat lassánit ain jagiid mielde ja šaddet dávjjibut guohtunroasut ja áigodagat lássašuvvan guohtumiiguin. Eanet bargonoađdi dálkkádatrievdamiid geažil, dávjá ovtas eará fáktoriiguin, mielddisbuktá stuorát lihkohisvuodavára.

Sámediggi bivdá Boazodoallošiehtadusa 2026/2027 deattuhit dálkkádatdoaimmaid ja dárbbaslaš gearggusvuoda vai boazodoalloealáhus lea ráhkkanan dustet dáid hástalusaid. Dálkkádatástalusaid dustemii min mielas lea dárbu vuoruhit nai ođđa teknologii ja ovdáneami, innovatiiva čovdosiid mat sáhttet nannet ealáhusa návccaid hálldašit luonddu rievddademiid. Dálkkádatrievdamiid oppalaš noadi dihte bivdá Sámediggi šiehtadusbelliid várret ruđa dutkamii mas guorahallet movt dálkkádatrievdamat váikkuhit boazodollui.

Vai ealáhusas lea buoret einnostahttivuohta, de oaivvilda Sámediggi ahte roassogearggusvuodafoanda ferte nannejuvvot vel eanet vai dat buorebut sáhtta dustet boahttevaš jagiid dávjjit dálkerievdamiid ja guohtonroasuid.

I Mánočalbmi-julgaštusas nanne sámediggeráđdi ahte sámi servodagat galget leat integrerejuvvon oassin ollislaš gearggusvuodas. Ollislašsuodjalus ja siviilamilitearalaš ovtasbargu galgá ovddiduvvot báikkálaš dilálašvuodaid ja resurssaid vuodul. Gearggusvuodavuorkkát galget maiddá biddjot sámi guovlluide sihkkarastin dihte dásseárvosaš gearggusvuoda. Sámediggi áigu danin muittuhit šiehtadusbelliid man dehálaš doaibma boazodoalloealáhusas lea biebmosihkarvuoda ja gearggusvuoda ektui. Boazodoallu ii leat nu hearki riikkaidgaskasaš gávpeheaduštusaide, fievrridanválttisvuodaide ja industriijalaš biebmobuvttadanvuogádagaide headjuvuodaide. Stuora roasuid oktavuodas, main biepmuid ja eará biebmogálvvuid oažžun ráddjejuvvo dahje bissehuvvo, de lea lunddolaš váldit oktavuoda boazodoaluin gos háhká álbmás biepmu álbmogii, danne go boazodoallu ii leat globála váráiduhhtingávpeovttastusaid hálddus. Roassodiliin sáhtta bohccobiervu álbmogii leat deatalaš ja stabiila gáldu proteiinnaide ja buoidái, erenoamážit guovlluin gos eanadoallu lea ráddjejuvvon. Danne áigu Sámediggi muittuhit šiehtadallanbelliide ahte máhttu báikkálaš biebmobuvttadeami birra ja álgoálbmogiid biebmosystemaid birra lea deatalaš gearggusvuoda oktavuodas. ON biebmo- ja eanandoalloorganisašuvdna (FAO) ásašii jagi 2022 Álgoálbmogiid biebmosystemaid organisašuvnna ja Sámediggi lea mielde dán barggus.

Sámediggi lea mánga jagi ángiruššan sámi borramušaid ja báikkálaš biepmuid. Bargu álgoálbmogiid biebmosystemaiguin lea deatalaš danne go dás lea sáhka biebmo kultuvrras, biebmosihkarvuodas, dearvvašvuodas, vuoigatvuodain ja álgoálbmogiid čatnašumis areálaide ja luondduriggodagaide. Dán oktavuodas lea maiddá deatalaš ahte biebmoindustrija buorebut rahpá vejolašvuodaid geavahit árbevirolaš lassabuktagiid nugo varrabiepmuid ja siskilušaid. Vuodđoealáhusain galgá árvoháhkama nannet eanet náláštuhhtimiin, biebmobuvttademiin ja báikkálaš borramušaid ángiruššamiin.

Ovdabargoraportta mielde - Álgoálbmogiid biebmovuogádagat Sámis (Sámediggi 2024), leat muhtun sámi biebmovuogádagat rašibut go earát, ja muhtumiin lea stuorit váikkuhus sámi eallimii ja kultuvrii go earáin. Oktasaš buohkaide lea ahte dat leat lahka čadnon lundui, ja leat dehálaš oassin sámi kultuvrras ja sámi eallinvuogis. Sámediggi lea ovtasbargguin Visjona As:in čadahan ovdadutkamusa vai oažžu buoret máhtu álgoálbmogiid biebmovuogádagaide birra. Barggu boadusin lea bajilgovva mas oaidná girjjálašvuoda ja prošeavttaid mat gullet sámi- ja Ártisa eará biebmovuogádagaide. Prošeakta lea maiddá kárten sámi biebmovuogádagaide, ja dán barggus leat vižžon cealkámušat iešguđet birrasiin. Prošeakta lea válljen 4 biebmovuogádaga maid atnet dehálažžan ángiruššat boahtteáiggis, ja okta dain ángiruššansurggiin lea boazodoallu.

Sámediggi maiddá evttoha bidjat fuomášumi doaimmaide mat ovddidit psyhkalaš dearvvašvuoda boazodoalus, nannen dihte psykososiála bargobirrassa. Dát lea dehálaš olmmošlaš davgguid geažil maid boazodoallit vásihit ealáhusa ollislaš hástalusaid geažil.

Sihkkarastit boazodoalu areálaid

Areálat leat vuodđoeaktun árbevirolaš boazodoalu seailluheapmái. Okta boazodoalu stuorámus hástalusain leage sihkkarastit doarvái ja oktilis areálaid. Stuorámus áittan boazodoalu guhkesáiggi guoddevašvuhtii lea dađistaga eanet areáladeaddu, sihke huksemiid ja eanet johtolaga dáfus. Sisabahkkemat leat iešguđetláganat luonddus ja sisttisdoallit

infrastruktuvrra huksemiid nugo geainnuid, elfápmolinjjáid, ássanguovlluid, astoáiggeviesuid ja bieggafápmorusttegiid. Dákkár doaimmat eai mielddisbuvtte dušše guohtoneatnamiid massima, muhto maiddái eahpenjuolggo váikkuhusaid, daningo boazu garvá guovlluid gos lea sisabahkken, bieggaturbiinnaid dahje elfápmolinjjáid visuálalaš dahje jienalaš muosehuhttimiid geažil.

Erenoamáš hástaleaddji bealli gullá astoáiggeviesuid huksemiidda, mii dálá servodagas dávjá mielddisbuktá stuorra areálamassimiid. Sivvan dasa lea gáibádus heivehit ođđaáigásaš rusttegiid nugo geainnuid, energijavuostáiváldima, čázi ja kloáhkaid. Eará váikkuhusat maid lea váttis mihtidit, leat lassánan olmmošlaš doaimmat huksemiid geažil, go álkít beassan dakkár meahcceguovlluide gosa ovdal ii beassan, dagaha ahte johtolat lassána boazodoalloguovlluin.

Servodat mas olmmošlohku, mobilitehta, luondduvánddardeapmi ja astoáigedoaimmat lassánit, hástala boazodoalu eanet. Guohtunareálat mat leat ballen sisabahkkemiin, unnot dađistaga. Go galgá buorebut sihkkarastit boazodoalu areálaid, de lea oktasaš duohtavuodaipmárdus ja iešguđetge aktevrraid konstruktiivvalaš ovttasdoaimman dehálaš eaktu. Dasa dárbbášuvvo buorre gelbbolašvuohta boazodoalu iešguđetge beliin, rievdadusproseassain ja sивvadilálašvuođain. Sámediggi deattuha ahte sihke stáhtalaš eiseválddit, fylkkasuohkanat ja suohkanat láhččet dili plánaproseassaide mat ollašuhttet Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuođa gáhttet boazodoalloareálaid (Sámediggedieđáhus boazodoalu birra, 2016).

Davviguovlopolitihkas lea diedihuvvon eanet áŋgiruššan luonddu- ja energijaresurssaide. Dán oktavuodas lea mearrideaddjin ahte boazodoalu areáladárbu vuhtiiváldojuvvo. Boazodoalu birgendárbbu ja guovlogeavaheami dávjá vuosttaldit stuora servodatekonomalaš ákkaiguin ja veardidit stuoraservodaga vuoruhemiid ektui (Sámediggedieđáhus boazodoalu birra, 2016)

Boazodoallu lea áiggiid čađa vásihan stuora areálasisabahkkemiid, ja máŋggat orohagat dovdet ahte gierdanrájit leat áigá dulbmojuvvon. Deaddu maid boazodoallu vásiha muhtin guovlluin lea nu lossat ahte dat áitá sámi boazodoalu vuodu. Go geahččá areálasisabahkkemiid ovttas dálkkádatrievdamiiguin ja boraspirevahágiiguin, de šaddet boazodoalu boahhteáigásaš hástalusat velá duodaleabbon. Areálasisabahkkemat eai dušše váikkut geavatláš doibmii, buvttadeapmái ja dienasvuđđui, muhto dagahit maiddái psyhkalaš dávvguid boazodolliide. Dat sáhtta maiddái negatiivvalaččat čuohtat sámi gillii ja kultuvrii, danne go ealáhus lea dehálaš arena sámegielaide geavaheapmái ja kultuvrra doaimmaheapmái. Areálasisabahkkemat ja doaimmabijut sierra ja oktiibuot, dáruiduhttet, juoga mii maiddái lea váldojuvvon ovdan Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna raporttas

Boazodoalu areálegeavaheami ferte sihkkarastit buoret plánaproseassaiguin. Boahttevaš bieggafápmohuksemat boazodoalloguovlluin fertejit vuhtiiváldit boazodoalu vai eai fas rihko olmmošvuoigatvuodaid. Dan olis áigu Sámediggeráđđi čujuhit Muolkkuid-áššái, mas eai leat dušše báikkálaš váikkuhusat, muhto maiddái systemáhtalaš váikkuhusat oppa regiovna areálapolitihkkii. Danne lea deatalaš ahte dákkár mearrádusat meannuduvvojit ollislaš váikkuhusguorahallamiin ja lagas dialogas sámi beroštumiiguin.

Danne čujuha Sámediggi ráđđehusa doaimmapáhkii Boazodoalu ja energija várás (juovlamánu 2023), gos muhtun doaimmat leat:

- Geahčadit movt nannet boazodoalloorohagaid vejolašvuođa čuovvulit areálaáššiid
- Geahčadit leat go stáhtaeatnamat mat ovdal leat leamaš boazoguohtunguovllut, ja mat eai šat geavahuvvo dan ulbmili masa dat ledje juolluduvvon, maid sáhtta máhcahit boazoguohtumii.

Dasa lassin diedihii ráđđehus ahte áigu juolludit supmi mii vástida 0,2 evrre/kWh bieggafápmobuvttadeamis báikkálaš ulbmiliidda nugo lundui, boazodollui ja vejolaččat eará ulbmiliidda maid eanangeavaheapmi njuolga guoská. Ortnege viidáset čuovvoleapmi galgá atnit vuodđun ahte boazodollui, masa dihto bieggafápmoprošeavttat váikkuhit njuolga, galgá sihkkarastit oasi árvoháhkamis maid prošeavttat buvttadit (Ráđđehusa doaimmapáhkka boazodoalu ja energija várás, juovlamánu 2023).

Gelbbolašvuodalokten ja rávven

Buorre máhttovuodđu lea dehálaš go galgá sihkkarastit buriid mearrádusproseassaid.

Boazodoalloealáhusas ferte maiddá leat doarvái kapasitehta ja gelbbolašvuohta vai duodas beassá leat mielde dáin plánaproseassain ja eará proseassain mat váikkuhit ealáhussii. Boazodoalloealáhusas dávjá váilot sihke olmmošlaš ja ekonomalaš resurssat stuora ja gáibideaddji sisabahkkenássiin. Nanu diđolašvuohta ja gelbbolašvuohta árbevirolaš máhtus láhčá dilálašvuođa váikkuhit ja searvat resursahálddašeapmái. Boazodoalloealáhussii leat hálddašeami dáfus ollu hástaleaddji rievdadusat ja ollu stuora ja viiddis areálasisabahkkenáššit mánngga guovllus. Mañemus jagiid leat sisabahkkemat dadistaga lassánan boazodoalloguovlluin, politihkka lea rievddadan ja nu leat álelassii rámmaeavttut maid, juoga mii dagaha ođđa eahpesihkarvuodaid maidda boazoealáhus eanas ii sáhte váikkuhit. Dat dagaha ahte boazoealáhus ii leat seamma nanus go ovdal (Sámediggedieđáhus boazodoalu birra, 2016).

Danne lea erenoamáš dehálaš ahte boazodoalloealáhus oažžu dan bagadallama ja resurssaid maid dárbbbaša go galgá dustet hálddašeami stuora rievdadusaid stuora, viiddis ja dávjá guhkes diggeáššiid oktavuodas. Sámediggeráđđi oaidná ja duodašta dárbbu orgánaide mat barget boazodoalloguovlluid ja ealáhusa vuostá sihke viiddis vehkiin ja vuosttašveahki rávvemiin, ja bivdá beliid ruhtadit Protect Sápmi boazodoallošiehtadusa bokte. Protect Sápmi bargá dehálaš barggu go veahkeha orohagaid areálasisabahkkenássiin. Sámediggi addá vuodđudussii jahkásaš doarjaga, muhto vuodđudussii ii leat sihkkarastojuvvon jahkásaš ruhtadeapmi. Sámediggi bivdá várret 2 miljovna ruvnno Protect Sápmái, vai vuodđudus sáhtta hukset bistevas gelbbolašvuođa ja vai buoremus lági mielde sáhtta veahkehit orohagaid.

Mañemus jagiid leat ášahuvvon mánngga rávvenbálvalusa boazodollui, earret eará DBS-bálvalus, areálarávven ja boazodearvvašvuođabálvalus. Dasa lassin lea áŋgiruššan biddjon NBR rávvenbálvalussii areálaáššiin ja organisašuvnadoarjja NRL:i lea lassánan, mii addá saji gelbbolašvuođahuksemii ja bagadallamii. Sámediggi lea maiddá dorjon Ovddosa resursa- ja rávvenguovddáža, Nannet, áshanáigodagas, boazodoalloealáhusa várás. Prošeakta galgai plána mielde ášahuvvot bistevas doaibman ođđajagimánus 2024, muhto dát ii leat leamaš vejolaš go váilu bissovaš ruhtadeapmi. Ovddos AS lea mearridan joatkit Nannet prošeaktan 2025:s láhčit dili bissovaš ruhtadeapmái jagi lohppii.

Danne bivdá Sámediggi lasihit doarjaga boazodoalloealáhusa neavvumii ja gelbbolašvuođahuksemii, nu ahte ealáhus lea bures ráhkkanan deaivvadit aktevrraiguin stuorra ja váttes vuoigatvuođaáššiin. Gelbbolašvuođalokten boazodoalloealáhusas ferte leat viiddis, ja sisttisdoallat sihke fágalaš ovdáneami, rávvema ja praktihkalaš doarjaga mii lea čadnon ealáhusdoibmii. Suorgi mii unnán lea čalmmustahttojuvvon, muhto mas lea stuorra mearkkašupmi ealáhusa beassamii almmolaš resurssaide, lea ovttaskas boazodoalli ohcangelbbolašvuohta.

Sámediggi bivdá maiddá ahte šiehtadanbealit várrejit ruđaid orohagaide oahpahussii konsultašuvnnain ja konsultašuvnnaid birra.

Sámediggi bivdá ahte šiehtadanbealit čalmmustahttet movt nannet ohcangelbbolašvuođa boazodoalus. Ollugat ealáhusas vásihit hástalusaid čállit buriid ja dievaslaš ohcamiid iežaset fitnodagaid ja fitnodatovddideami olis. Sihke sisdoalu, ulbmila, struktuvrra ja ipmárdusa hárrái das mii deattuhuvvo almmolaš doarjjaortnegiin. Danne lea dárbu mearrediđolaš gelbbolašvuođaloktemii ohcamušaid čállima oktavuodas, dás maiddá dan oktavuodas mot boazodoalu doarjjaohcamiin ja eará doarjjaortnegiin čielgasit oažžu ovdan dárbbuid, mihttomeriid ja relevánssa.

Njuolggodoarjagat

Boazodoallu lea luondduvuodt ealáhus mas leat stuorra jahkodatmolsašumit ja eahpediehttevas dilálašvuođat, nugo dálkkádatrievdamat, boraspireválttisvuođat ja areálasisabahkkemat. Dákkár hástalusaid oktavuodas addá njuolggodoarjja dárbbalaš ekonomalaš stabilitehta ja einnotahttivuođa, ja láhčá dilálašvuođaid guhkes áiggi plánemii ja doalu investeremiidda. Njuolggodoarjagat leat mearrideaddji váikkuhangaskaoamit maiguin sihkkarastá boazodollui ekonomalaš guoddevašvuođa ja viidáset ovdáneami. Seammás doibmet njuolggodoarjagat dehálaš buhtadussan daid goluid ovddas maid servodat dagaha. Boazodollui čuhcet dávjá olggobealde sisabahkkemat nugo infrastruktuorra huksen, bieggafápmorusttegat ja eará areálageavaheapmi, mat gáržžidit guohtunguovlluid mat leat olámuttos ja váikkuhit boazodoalu doaibmavuoddi. Lasihuvvon njuolggodoarjagat leat veahhkin doalahit ealáhusa guovlluin gos lea stuorra areáladeaddu ja sihkkarastit ahte boazodoallit eai guode olles noađdi okto.

Boazodoalus lea maid erenoamáš deatalaš rolla sámi kultuvrra, giela ja árbevieruid bajásdoallamis. Njuolggodoarjagat leat dakkár váikkuhangaskaoamit mat sihkkarastet ahte dán árbevieruidguoddi ealáhusa sáhttá fievrredit boahttevaš buolvvaide, ja ahte nuorra boazodolliin leat duohta vejolašvuodát ásahit ja jodihit iežaset ealáhusa. Dát lea deatalaš rekrutteret fidnui ja mearrideaddjin ealli sámi báikegottiid ja kulturbirrasiid bisuheapmái. Dasa lassin veahkeha njuolggodoarjja geahpedit ealáhusdolliid hálldahuslaš noadi. Ollugiin ii leat doarvái ohcangelbbolašvuohta, ja ohcanproseassat sáhttet ádjánit ja leat moalkásat. Njuolggodoarjagiiguin johtileappot ja álkibut gávdná dárbblaš ruđaid, ja dat luvvejit áiggi ja resurssaid ealáhusa geavatlaš doibmii.

Boazodoallopoltihkalaš oktavuodas leat guhkit áiggi fuomášupmi leamašan dásseárvui ja nissonolbmuid guoski doaimmaide. Nissonolbmui lea dehálaš rolla kulturguoddiin, sidjiide biddjo ovddasvástádus viidásetfievrredit kultuvrra boahte buvvi ja seailluhit boazodoalu kulturosiid. Ferte ain bargat plánalaččat dásseárvohástalusaiiguin ja lea deatalaš ahte boazodoallonissonat leat oidnosit luohhtámušdoaimmain ja arenain gos mearrádusat boazodoalu birra dahkkojuvvojit. Sámediggi muittuha ahte boazodoallu lea deatalaš veahkin báikkálaš árvoháhkamii ja ássamii boaittoheale guovlluin. Lasihuvvon njuolggodoarjagat nannejit báikkálaš ekonomii, buktet barggolašvuođa ja sihkkarastet ahte árvoháhkkan bissu báikegottiin. Go boazodoalloealáhus galgá dustet dálá ja boahtteáiggi hástalusaid, de lea mearrideaddjin ahte boahttevaš boazodoallošiehtadus vuoruhu njuolggodoarjagiid nannema ealáhussii.

Sámedikki vuoruhemiid čoahtkáigeassu

Sámediggi lea ráhkadan čielga vuoruhemiid Boazodoallošiehtadussii 2026/2027, mas mihttomearrin lea nannet boazodoalu guoddevašvuođa, kulturvuođu ja boahtteáiggi ovdánanvejolašvuođaid. Boazodoalus leat viiddis hástalusat dálkkádatrievidamiid, areáladeattu, vuoigatvuođagažaldagaid ja ekonomalaš eahpesihkarvuođa oktavuodas. Sámediggi deattuha ahte dárbbášuvvojit ulbmillaš doaibmabijut ja váikkuhangaskaoamit mat sáhttet sihkkarastit boazodoalu boahtteáiggi, áimmahuššat sámi kultuvrra ja giela, ja addit boazodolliide dárbbášlaš doarjaga ja einnostahttuvuođa. Vuolábealde lea čoahtkáigeassu deháleamos vuoruhansurggiin.

Dálkkádat, gearggusvuohta ja innovašuvdna

Boazodoalus leat stuorra hástalusat dálkkádatrievidamiid geažil, ja lea stuorát várra guohtonroasuide, dávddaide ja lihkohisvuođaide. Sámediggi deattuha ahte dárbbášuvvojit dálkkádatdoaimmat, nannejuvvon gearggusvuohta ja ángiruššan odđa teknologii ja dutkamii vai ráhkkanahttá ealáhusa. Boazodoalus lea maid dehálaš rolla borramušsihkarvuođas ja gearggusvuođas, erenoamážit roassodiliin. Sámediggi deattuha álgoálbmogiid biebmossistemiid mearkkašumi ja evttoha doaimmaid mat galget nannet ealáhusa psyhkalaš dearvvašvuođa ja psykososiála bargobirrassa.

Sihkkarastit boazodoalu areálaid

Boazodoalu boahtteáigi lea dan duohken ahte leat doarvái ja oktilaš eatnamat, muhto stuorát areálasabahkkemat huksemiid, johtalusa ja servodatovddideami geažil áitet ealáhusa guoddevašvuođa. Sámediggi ohcala buoret plánaproseassaid, eanet gelbbolašvuođa ja ipmárdusa boazodoalu areálapoltihka dárbbuid birra. Areálasabahkkemiin eai leat dušše geavatlaš ja ekonomalaš váikkuhusat, muhto maiddá psyhkalaš ja kultuvrralaš váikkuhusat, mat sáhttet dagahit dáruiduhttima. Sámediggi čujuha ráđđehusa doaibmapáhkki ja bivdá čuovvoleami dain, nugo orohagaid nannema, ovddeš boazoguohtunguovlluid ruovttoluotta fievrredeami ja juohkima bieggafápmoprošavttaid árvoháhkamis.

Gelbbolašvuođalokten ja rávven

Boazodoalloealáhus dárbbáša nannejuvvon gelbbolašvuođa ja kapasitehta vai sáhttá aktiivvalaččat searvat plánaproseassaide ja gieđahallat moalkás areálasabahkkemiid. Sámediggi ohcala eanet doarjaga rávvenbálvalusaide, maiddá ruhtadeami Protect Sápmái, ja oahpahusa konsultašuvnnain. Dárbbášuvvo viiddis gelbbolašvuođalokten mii fáttmasta fágalaš ovddideami, praktihkalaš doarjaga ja erenoamážit gelbbolašvuođaid nannema ohcanproseassaid dáfus, go ollu ealáhusdoallit vásihit hástalusaid dan ektui. Eanet bagadallan ja buoret resurssaid oažžun lea deatalaš vai ealáhus šaddá nannoseabbon ja nagoda dustet boahtteáiggi hástalusaid.

Njuolggodoarjagat

Boazodoallu lea luondduvuđot ealáhus masa dálkkádatrievdamat, boraspiret ja areála sisabahkkemat čuhcet garrasit. Njuolggodoarjagat addet dárbblaš ekonomalaš stabilitehta, dahket vejolažžan guhkesáiggi plánema ja buhttejit servodat dagahuvvon goluid. Njuolggodoarjagat leat maiddá dehálaččat sihkkarastit sámi kultuvrra ja árbevieruid bisuheami, doarjut nuorra ealáhusdoliid, geahpedit hálddahuslaš noadi ja bisuhit rekrutterema ja ealli sámi báikegottiid ja kulturbirasiid. Lea deatalaš ahte boazodoallonissonat leat oidnosis luohttámušdoaimmain ja arenain gos mearrádusat boazodoalu birra dahkkojuvvojit. Sámediggi deattuha ahte lassánan njuolggodoarjagat nannejit báikkálaš árvoháhkama ja ássama, ja bivdá áššebeliid vuoruhit dán váikkuhangaskaoami boahhtevaš boazodoallošiehtadusas.

Sámediggeráđdi – dievasčoahkkináššit - 027/25

Sámediggerádi mearrádusárvalus

Sámedikki mielas galgá Boazodoallošiehtadus 2025/2026 vuoruhit čuovvovaš doaimmaid:

- Dálkkádat, gearggusvuohta ja innovašuvdna
- Sihkkarastit boazodoalu areálaid
- Gelbbolašvuođalokten ja rávven
- Njuolggodoarjja

Dálkkádat, gearggusvuohta ja innovašuvdna

Boazodoalus lea guhkes historjá árktalaš guovllus eallinvuohkin ja ealáhussan, ja vuodđun dasa lea ahte eallu guohtu meahcis birra jagi. Boazodoallu lea guhkit áiggi čájehan ahte nagoda heivehit iežas ja dustet eahpediehttevašvuođaid mat meahcis leat. Dat lea eahpesihkarvuodafáktor mii boazodolliide lea lunddolaš ja maid sii hálddašit buriin máhtuin bohcco luonddu ja eatnamiid birra, máhttu mii buolvvaid čada lea háhkkojuvvon.

Boazodoallu lea árvideames dat ealáhus nannámis masa boahtteáiggi dálkkádatrievdamat eanemusat njuolga váikkuhit. Árbevirolaš doaibmavuohki, mii áiggiid čada lea heivehan dálkkádatlaš dilálašvuođaide, sáhtá hástaluuvot. Lea earret eará vurdojuvvon ahte lassánit sihke dovddus ja ođđa parasihtat ja vigit (Sámediggediedáhus boazodoalu birra, 2016).

Dutkan čájeha ahte dálkkádat rievda jođáneappot davvin, ja dan dihte šaddet meahcceealáhusat, nugo boazodoallu, heivehit iežaset ollu johtileappot go maid dán rádjái leat dahkan. Dálkkiid ja dálkkádagaid rievdan dagaha gáibideaddji dili bohccuide ja buktá ollu liigebarggu boazodolliide. Dat buktá stuora hástalusaid boazodollui doalu dáfus ja hástalusat lassánit ain jagiid mielde ja šaddet dávjjibut guohtunroasut ja áigodagat lássašuvvan guohtumiiguin. Eanet bargonoađdi dálkkádatrievdamiid geažil, dávjá ovtas eará fáktoriiguin, mielddisbuktá stuorát lihkohisvuodavára.

Sámediggi bivdá Boazodoallošiehtadusa 2026/2027 deattuhit dálkkádatdoaimmaid ja dárbblaš gearggusvuođa vai boazodoalloaláhus lea ráhkkanan dustet dáid hástalusaid. Dálkkádahástalusaid dustemii min mielas lea dárbu vuoruhit nai ođđa teknologiija ja ovdáneami, innovatiiva čovdosiid mat sáhttet nannet ealáhusa návccaid hálddašit luonddu rievddademiid. Dálkkádatrievdamiid oppalaš noadi dihte bivdá Sámediggi šiehtadusbeliid várret ruđa dutkamii mas guorahallet movt dálkkádatrievdamat váikkuhit boazodollui.

Vai ealáhusas lea buoret einnostahttivuohta, de oaiivilda Sámediggi ahte roassogearggusvuođafoanda ferte nannejuvvot vel eanet vai dat buorebut sáhtá dustet boahhtevaš jagiid dávjjit dálkerievdamiid ja guohtonroasuid.

I Mánočalbmi-julgaštusas nanne sámediggeráđdi ahte sámi servodagat galget leat integrerejuvvon oassin ollislaš gearggusvuođas. Ollislašsuodjalus ja siviilamilitearalaš ovtasbargu galgá ovddiduvvot báikkálaš dilálašvuođaid ja

resurssaid vuodul. Gearggusvuodavuorkkát galget maiddái biddjot sámi guovlluide sihkkarastin dihte dásseárvosaš gearggusvuoda. Sámediggi áigu danin muittuhit šiehtadusbelliid man dehálaš doaibma boazodoalloeláhusas lea biebmosihkarvuoda ja gearggusvuoda ektui. Boazodoallu ii leat nu hearki riikkaidgaskasaš gávpeheaduštusaide, fievrridanválttisvuodaide ja industrijalaš biebmobuvttadanvuogádagaid headjuvuodaide. Stuora roasuid oktavuodas, main biepmuid ja eará biebmogálvvuid oažžun ráddjejuvvo dahje bissehuvvo, de lea lunddolaš váldit oktavuoda boazodoaluin gos háhká álbmás biepmu álbmogii, danne go boazodoallu ii leat globála váráiduhttingávpeovttastusaid hálddus. Roassodiliin sáhtttá bohccobiergu álbmogii leat deatalaš ja stabiila gáldu proteiinnaide ja buoidái, erenoamážit guovlluin gos eanadoallu lea ráddjejuvvon. Danne áigu Sámediggi muittuhit šiehtadallanbelliide ahte máhttu báikkálaš biebmobuvttadeami birra ja álgoálbmogiid biebmosystemaid birra lea deatalaš gearggusvuoda oktavuodas. ON biebmo- ja eanandoalloorganisašuvdna (FAO) ášahii jagi 2022 Álgoálbmogiid biebmosystemaid organisašuvnna ja Sámediggi lea mielde dán barggus.

Sámediggi lea mánnga jagi áŋgiruššan sámi borramušaid ja báikkálaš biepmuid. Bargu álgoálbmogiid biebmosystemaiguin lea deatalaš danne go dás lea sáhka biebмокultuvrras, biebmosihkarvuodas, dearvvašvuodas, vuoigatvuodain ja álgoálbmogiid čatnašumis areálaide ja luondduriggodagaide. Dán oktavuodas lea maiddái deatalaš ahte biebmoindustriija buorebut rahpá vejolašvuodaid geavahit árbevirolaš lassebuktagiid nugo varrabiepmuid ja siskilušaid. Vuodđoealáhusain galgá árvoháhkama nannet eanet náláštuttimiin, biebmobuvttademiin ja báikkálaš borramušaid áŋgiruššamiin.

Ovdabargoraportta mielde - Álgoálbmogiid biebmovuogádagat Sámis (Sámediggi 2024), leat muhtun sámi biebmovuogádagat rašibut go earát, ja muhtumiin lea stuorit váikkuhus sámi eallimii ja kultuvrii go earáin. Oktasaš buohkaide lea ahte dat leat lahka čadnon lundui, ja leat dehálaš oassin sámi kultuvrras ja sámi eallinvuogis. Sámediggi lea ovttasbargguin Visjona As:in čadahan ovdadutkamuša vai oažžu buoret máhtu álgoálbmogiid biebmovuogádagaid birra. Barggu boadusin lea bajilgovva mas oaidná girjjálašvuoda ja prošeavttaid mat gullet sámi- ja Árkta eará biebmovuogádagaide. Prošeakta lea maiddái kárten sámi biebmovuogádagaid, ja dán barggus leat vižžon cealkámušat iešguđet birrasiin. Prošeakta lea válljen 4 biebmovuogádaga maid atnet dehálažžan áŋgiruššat boahtteáiggis, ja okta dain áŋgiruššansurggiin lea boazodoallu.

Sámediggi maiddái evttoha bidjat fuomášumi doaimmaide mat ovddidit psyhkalaš dearvvašvuoda boazodoalus, nannen dihte psykososiála bargobirrassa. Dát lea dehálaš olmmošlaš dávvguid geažil maid boazodoallit vásihit ealáhusa ollislaš hástalusaid geažil.

Sihkkarastit boazodoalu areálaid

Areálat leat vuodđoeaktun árbevirolaš boazodoalu seailluheapmái. Okta boazodoalu stuorámuš hástalusain leage sihkkarastit doarvái ja oktilis areálaid. Stuorámuš áittan boazodoalu guhkesáiggi guoddevašvuhtii lea dađistaga eanet areáladeaddu, sihke huksemiid ja eanet johtolaga dáfus. Sisabahkkemat leat iešguđetláganat luonddus ja sisttisdoallet infrastruktuorra huksemiid nugo geainnuid, elfápmolinjjáid, ássanguovlluid, astoáiggeivesuid ja bieggafápmorusttegiid. Dákkár doaimmat eai mielddisbuvtte dušše guohtoneatnamiid massima, muhto maiddái eahpenjuolgo váikkuhusaid, daningo boazu garvá guovlluid gos lea sisabahkken, bieggaturbiinnaid dahje elfápmolinjjáid visuálalaš dahje jienalaš muosehuhttimiid geažil.

Erenoamáš hástaleaddji bealli gullá astoáiggeivesuid huksemiidda, mii dálá servodagas dávjá mielddisbuktá stuorra areálamassimiid. Sivvan dasa lea gáibádus heivehit ođđaáigásaš rusttegiid nugo geainnuid, energijjavuošáiváldima, čázi ja kloáhkaid. Eará váikkuhusat maid lea váttis mihtidit, leat lassánan olmmošlaš doaimmat huksemiid geažil, go álkít beassan dakkár meahceguovlluide gosa ovdal ii beassan, dagaha ahte johtolat lassána boazodoalloguovlluin.

Servodat mas olmmošlohku, mobilitehta, luondduvánddardeapmi ja astoáigedoaimmat lassánit, hástala boazodoalu eanet. Guohtunareálat mat leat ballen sisabahkkemiin, unnot dađistaga. Go galgá buorebut sihkkarastit boazodoalu areálaid, de lea oktasaš duohtavuodaipmárdus ja iešguđetge aktevrraid konstruktiivvalaš ovttasdoaimman dehálaš eaktu. Dasa dárbbášuvvo buorre gelbbolašvuodas boazodoalu iešguđetge beliin, rievadásproseassain ja sивvadilálašvuodain. Sámediggi deattuha ahte sihke stáhtalaš eiseválddit, fylkkasuohkanat ja suohkanat láchet dili

plánaproseassaide mat ollašuttet Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuoda gáhttet boazodoalloareálaid (Sámediggediedáhus boazodoalu birra, 2016).

Davviguovlopolitihkas lea diedihuvvon eanet áŋgiruššan luonddu- ja energijaresurssaide. Dán oktavuodas lea mearrideaddjin ahte boazodoalu areáladárbu vuhtiiváldojuvvo. Boazodoalu birgendárbbu ja guovlogeavaheami dávjá vuosttaldit stuora servodatekonomalaš ákkaiguin ja veardidit stuoraservodaga vuoruhemiid ektui (Sámediggediedáhus boazodoalu birra, 2016)

Boazodoallu lea áiggiid čađa vásihan stuora areálasisabahkkemiid, ja máŋggat orohagat dovdet ahte gierdanrájit leat áigá dulbmojuvvon. Deaddu maid boazodoallu vásiha muhtin guovlluin lea nu lossat ahte dat áitá sámi boazodoalu vuodu. Go geahččá areálasisabahkkemiid ovtas dálkkádatrievdamiiguin ja boraspirevahágiiguin, de šaddet boazodoalu boahtteáigásaš hástalusat velá duodaleabbon. Areálasisabahkkemat eai dušše váikkut geavatlaš doibmii, buvttadeapmái ja dienasvuđđui, muhto dagahit maiddá psyhkalaš dávvguid boazodolliide. Dat sáhtta maiddá negatiivvalaččat čuohtat sámi gillii ja kultuvrii, danne go ealáhus lea dehálaš arena sámegielaide geavaheapmái ja kultuvrra doaimmaheapmái. Areálasisabahkkemat ja doaibmabijut sierra ja oktiibuot, dáruiduhttet, juoga mii maiddá lea váldojuvvon ovdan Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna raporttas

Boazodoalu areálageavaheami ferte sihkkarastit buoret plánaproseassaiguin. Boahttevaš bieggafápmohuksemat boazodoalloguovlluin fertejit vuhtiiváldit boazodoalu vai eai fas rihko olmmošvuoigatvuođaid. Dan olis áigu Sámediggeráđđi čujuhit Muolkkuid-áššái, mas eai leat dušše báikkálaš váikkuhusat, muhto maiddá systemáhtalaš váikkuhusat oppa regiovna areálapolitihkkii. Danne lea deatalaš ahte dákkár mearrádusat meannuduvvojit ollislaš váikkuhusguorahallamiin ja lagas dialogas sámi beroštumiiguin.

Danne čujuha Sámediggi ráđdehusa doaibmapáhkii Boazodoalu ja energija várás (juovlamánu 2023), gos muhtun doaimmat leat:

- Geahčadit movt nannet boazodoalloorohagaid vejolašvuoda čuovvulit areálaáššiid
- Geahčadit leat go stáhtaeatnamat mat ovdal leat leamaš boazoguohtunguovllut, ja mat eai šat geavahuvvo dan ulbmilii masa dat ledje juolluduvvon, maid sáhtta máhcahit boazoguohtumii.

Dasa lassin diedihii ráđdehus ahte áigu juolludit supmi mii vástida 0,2 evrre/kWh bieggafápmobuvttadeamis báikkálaš ulbmiliidda nugo lundui, boazodollui ja vejolaččat eará ulbmiliidda maid eanangeavaheapmi njuolga guoská. Ortnege viidáset čuovvoleapmi galgá atnit vuodđun ahte boazodollui, masa dihto bieggafápmoprošeavttat váikkuhit njuolga, galgá sihkkarastit oasi árvoháhkamis maid prošeavttat buvttadit (Ráđdehusa doaibmapáhkka boazodoalu ja energija várás, juovlamánu 2023).

Gelbbolašvuođalokten ja rávven

Buorre máhttovuodđu lea dehálaš go galgá sihkkarastit buriid mearrádusproseassaid.

Boazodoalloeláhusas ferte maiddá leat doarvái kapasitehta ja gelbbolašvuohta vai duodas beassá leat mielde dain plánaproseassain ja eará proseassain mat váikkuhit ealáhussii. Boazodoalloeláhusas dávjá váilot sihke olmmošlaš ja ekonomalaš resurssat stuora ja gáibideaddji sisabahkkenáššiin. Nanu diđolašvuohta ja gelbbolašvuohta árbevirolaš máhtus lánčá dilálašvuođa váikkuhit ja searvat resursahálldašeapmái. Boazodoalloeláhussii leat hálldašemi dáfus ollu hástaleaddji rievadásat ja ollu stuora ja viiddis areálasisabahkkenáššit máŋgga guovllus. Maŋemus jagiid leat sisabahkkemat dadistaga lassánan boazodoalloguovlluin, politihkka lea rievddadan ja nu leat álelassii rámmaeavttut maid, juoga mii dagaha odđa eahpesihkarvuodaid maid boazoealáhus eanas ii sáhte váikkuhit. Dat dagaha ahte boazoealáhus ii leat seamma nanus go ovdal (Sámediggediedáhus boazodoalu birra, 2016).

Danne lea erenoamáš dehálaš ahte boazodoalloeláhus oažžu dan bagadallama ja resurssaid maid dárbbáša go galgá dustet hálldašemi stuora rievadásaid stuora, viiddis ja dávjá guhkes diggeáššiid oktavuodas. Sámediggeráđđi oaidná ja duodašta dárbbu orgánaide mat barget boazodoalloguovlluid ja ealáhusa vuostá sihke viiddis vehkiin ja

vuosttašveahki rávvemiin, ja bivdá beliid ruhtadit Protect Sápmi boazodoallošiehtadusa bokte. Protect Sápmi bargá dehálaš barggu go veahkeha orohagaid areálasisabahkkenássiin. Sámediggi addá vuodđudussii jahkásaš doarjaga, muhto vuodđudussii ii leat sihkkarastojuvvon jahkásaš ruhtadeapmi. Sámediggi bivdá várret 2 miljovvna ruvnno Protect Sápmái, vai vuodđudus sáhtta hukset bistevaš gelbbolašvuoda ja vai buoremus lági mielde sáhtta veahkehit orohagaid.

Maŋemus jagiid leat ášahuvvon mángga rávvenbálvalusa boazodollui, earret eará DBS-bálvalus, areálarávven ja boazodearvvašvuodabálvalus. Dasa lassin lea áŋgiruššan biddjon NBR rávvenbálvalussii areálaássiin ja organisašuvdnadoarjja NRL:i lea lassánan, mii addá saji gelbbolašvuodahuksemii ja bagadallamii. Sámediggi lea maiddá dorjon Ovddosa resursa- ja rávvenguovddáža, Nannet, ášahanáigodagas, boazodoalloealáhusa várás. Prošeakta galggai plána mielde ášahuvvot bistevaš doaibman ođđajagimánus 2024, muhto dát ii leat leamaš vejolaš go váilu bissovaš ruhtadeapmi. Ovddos AS lea mearridan joatkit Nannet prošeaktan 2025:s láhčit dili bissovaš ruhtadeapmái jagi lohppii.

Danne bivdá Sámediggi lasihit doarjaga boazodoalloealáhusa neavvumii ja gelbbolašvuodahuksemii, nu ahte ealáhus lea bures ráhkkanan deaivvadit aktevrraiguin stuorra ja váttes vuoigatvuođaássiin. Gelbbolašvuodalokten boazodoalloealáhusas ferte leat viiddis, ja sisttisdoallat sihke fágalaš ovdáneami, rávvema ja praktihkalaš doarjaga mii lea čadnon ealáhusdoibmii. Suorgi mii unnán lea čalmmustahttojuvvon, muhto mas lea stuorra mearkkašupmi ealáhusa beassamii almmolaš resurssaide, lea ovttaskas boazodoalli ohcangelbbolašvuodta.

Sámediggi bivdá maiddá ahte šiehtadanbealit várrejit ruđaid orohagaide oahpahussii konsultašuvnnain ja konsultašuvnnaid birra.

Sámediggi bivdá ahte šiehtadanbealit čalmmustahttet movt nannet ohcangelbbolašvuoda boazodoalus. Ollugat ealáhusas vásihit hástalusaid čállit buriid ja dievaslaš ohcamiid iežaset fitnodagaid ja fitnodatovddideami olis. Sihke sisdoalu, ulbmila, struktuvrra ja ipmárdusa hárrái das mii deattuhuvvo almmolaš doarjjaortnegiin. Danne lea dárbu mearrediđolaš gelbbolašvuodaloktemii ohcamušaid čállima oktavuodas, dás maiddá dan oktavuodas mot boazodoalu doarjjaohcamiin ja eará doarjjaortnegiin čielgasit oažžu ovdan dárbbuid, mihttomeriid ja relevánssa.

Njuolggodoarjagat

Boazodoallu lea luondduvuđot ealáhus mas leat stuorra jahkodatmolsašumit ja eahpediehttevaš dilálašvuodát, nugo dálkkádatrivedamat, boraspireválttisvuodát ja areálasisabahkkemat. Dákkár hástalusaid oktavuodas addá njuolggodoarjja dárbbalaš ekonomalaš stabilitehta ja einnostahttivuoda, ja láhčá dilálašvuodaid guhkes áiggi plánemii ja doalu investeremiidda. Njuolggodoarjagat leat mearrideaddji váikkuhangaskaoamit maiguin sihkkarastá boazodollui ekonomalaš guoddevašvuoda ja viidáset ovdáneami. Seammás doibmet njuolggodoarjagat dehálaš buhtadussan daid goluid ovddas maid servodat dagaha. Boazodollui čuhcet dávjá olggobealde sisabahkkemat nugo infrastruktuorra huksen, bieggafápmorusttegat ja eará areálageavaheapmi, mat gáržžidit guohtunguovlluid mat leat olámuttos ja váikkuhit boazodoalu doaibmavuđđui. Lasihuvvon njuolggodoarjagat leat veahkkin doalahit ealáhusa guovlluin gos lea stuorra areáladeaddu ja sihkkarastit ahte boazodoallit eai guođe olles noađdi okto.

Boazodoalus lea maid erenoamáš deatalaš rolla sámi kultuvrra, giela ja árbevieruid bajásdoallamis. Njuolggodoarjagat leat dakkár váikkuhangaskaoamit mat sihkkarastet ahte dán árbevieruidguoddi ealáhusa sáhtta fievrredit boahttevaš buolvvaide, ja ahte nuorra boazodolliin leat duohta vejolašvuodát ášahit ja jodihit iežaset ealáhusa. Dát lea deatalaš rekrutteret fidnui ja mearrideaddjin ealli sámi báikegottiid ja kulturbirrašiid bisuheapmái. Dasa lassin veahkeha njuolggodoarjja geahpedit ealáhusdolliid hálddahuslaš noadi. Ollugiin ii leat doarvái ohcangelbbolašvuodta, ja ohcanproseassat sáhttet ádjánit ja leat moalkásat. Njuolggodoarjagiiguin johtileappot ja álkibut gávdná dárbbalaš ruđaid, ja dat luvvejit áiggi ja resurssaid ealáhusa geavatlaš doibmii.

Boazodoallopoltihkalaš oktavuodas leat guhkit áiggi fuomášupmi leamašan dásseárvui ja nissonolbmuid guoski doaimmaide. Nissonolbmuin lea dehálaš rolla kulturguoddiin, sidjiide biddjo ovddasvástádus viidásetfievrredit kultuvrra boahtte buvvii ja seailluhit boazodoalu kulturosiid. Ferte ain bargat plánalaččat dásseárvohástalusaiiguin ja lea deatalaš ahte boazodoallonissonat leat oidnosis luohhtámušdoaimmain ja arenain gos mearrádusat boazodoalu

birra dahkkojuvvojit. Sámediggi muittuha ahte boazodoallu lea deatalaš veahkkin báikkálaš árvoháhkamii ja ássamii boaittoabeale guovlluin. Lasihuvvon njuolggodoarjagat nannejit báikkálaš ekonomijja, buktet barggolašvuoda ja sihkkarastet ahte árvoháhkkan bissu báikegottiin. Go boazodoalloealáhus galgá dustet dálá ja boahhteáiggi hástalusaid, de lea mearrideaddjin ahte boahhtevas boazodoallošiehtadus vuoruha njuolggodoarjagiid nannema ealáhussii.

Sámedikki vuoruhemiid čeahkkáigeassu

Sámediggi lea ráhkadan čielga vuoruhemiid Boazodoallošiehtadussii 2026/2027, mas mihttomearrin lea nannet boazodoalu guoddevašvuoda, kulturvuođu ja boahhteáiggi ovdánanvejolašvuođaid. Boazodoalus leat viiddis hástalusat dálkkádatrievdamiid, areáladeattu, vuoigatvuođagažaldagaid ja ekonomalaš eahpesihkarvuoda oktavuodas. Sámediggi deattuha ahte dárbbášuvvojit ulbmillaš doaibmabijut ja váikkuhangaskaoamit mat sáhttet sihkkarastit boazodoalu boahhteáiggi, áimmahuššat sámi kultuvrra ja giela, ja addit boazodolliide dárbbášlaš doarjaga ja einnostahttivuođa. Vuolábealde lea čeahkkáigeassu deháleamos vuoruhansurggiin.

Dálkkádat, gearggusvuohta ja innovašuvdna

Boazodoalus leat stuorra hástalusat dálkkádatrievdamiid geažil, ja lea stuorát várra guohtonroasuide, dávddaide ja lihkohisvuođaide. Sámediggi deattuha ahte dárbbášuvvojit dálkkádatdoaimmat, nannejuvvon gearggusvuohta ja ángiruššan ođđa teknologijii ja dutkamii vai ráhkkanahttá ealáhusa. Boazodoalus lea maid dehálaš rolla borramušsihkarvuodas ja gearggusvuodas, erenoamážit roassodiliin. Sámediggi deattuha álgoálbmogiid biebmossysteamaid mearkkašumi ja evttoha doaimmaid mat galget nannet ealáhusa psyhkalaš dearvašvuoda ja psykososiála bargobirrassa.

Sihkkarastit boazodoalu areálaid

Boazodoalu boahhteáigi lea dan duohken ahte leat doarvái ja oktilaš eatnamat, muhto stuorát areálasabahkkemat huksemiid, johtalusa ja servodatovddideami geažil áitet ealáhusa guoddevašvuoda. Sámediggi ohcala buoret plánaproseassaid, eanet gelbbolašvuoda ja ipmárdusa boazodoalu areálapolitihka dárbbuid birra. Areálasabahkkemiin eai leat dušše geavatlaš ja ekonomalaš váikkuhusat, muhto maiddá psyhkalaš ja kultuvrralaš váikkuhusat, mat sáhttet dagahit dáruiduhttima. Sámediggi čujuha ráđđehusa doaibmapáhkki ja bivdá čuovvoleami dain, nugo orohagaid nannema, ovddeš boazoguohtunguovlluid ruovttoluotta fievrredeami ja juohkima bieggafápmoprošeavttaid árvoháhkamis.

Gelbbolašvuođalokten ja rávven

Boazodoalloealáhus dárbbáša nannejuvvon gelbbolašvuoda ja kapasitehta vai sáhtá aktiivvalaččat searvat plánaproseassaide ja giedahallat moalkás areálasabahkkemiid. Sámediggi ohcala eanet doarjaga rávvenbálvalusaide, maiddá ruhtadeami Protect Sápmai, ja oahpahusa konsultašuvnnain. Dárbbášuvvo viiddis gelbbolašvuođalokten mii fáttmasta fágalaš ovddideami, praktihkalaš doarjaga ja erenoamážit gelbbolašvuođaid nannema ohcanproseassaid dáfus, go ollu ealáhusdoallit vásihit hástalusaid dan ektui. Eanet bagadallan ja buoret resurssaid oažžun lea deatalaš vai ealáhus šaddá nannoseabbon ja nagoda dustet boahhteáiggi hástalusaid.

Njuolggodoarjagat

Boazodoallu lea luondduvuođot ealáhus masa dálkkádatrievdamat, boraspiret ja areála sisabahkkemat čuhcet garrasit. Njuolggodoarjagat addet dárbbášlaš ekonomalaš stabilitehta, dahket vejolažžan guhkesáiggi plánema ja buhtejit servodat dagahuvvon goluid. Njuolggodoarjagat leat maiddá dehálaččat sihkkarastit sámi kultuvrra ja árbevieruid bisuheami, doarjut nuorra ealáhusdoliid, geahpedit hálddahuslaš noadi ja bisuhit rekrutterema ja ealli sámi báikegottiid ja kulturbirrasiid. Lea deatalaš ahte boazodoallonissonat leat oidnosis luohttámušdoaimmain ja arenain gos mearrádušat boazodoalu birra dahkkojuvvojit. Sámediggi deattuha ahte lassánan njuolggodoarjagat nannejit

báikkálaš árvoháhkama ja ássama, ja bivdá áššebeliid vuoruhit dán váikkuhangaskaoami boahttevaš boazodoallošiehtadusas.